

การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์

หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

Participation in Efficiency economy in Bannamsub Village, Moo 9,
Kaengkrachan Sub-district, Kaengkrachan District, Phetchaburi Province

ธนนท์ คำเกลี้ยง, รัฐศิริินทร์ วังกานนท์,

Thananon Kamkleang, Ratsirin Wangkanon,

สมบุรณ์ ศิริสรธริรัญ, วุฒิสพร ญัษฐจิโรจน์

Sombun Sirisanhira, Wissaporn Natrujiroch

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Humanities and Social Science, Mahidol University

E-mail: thananon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนในบ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี การศึกษาวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนบ้านน้ำทรัพย์ จำนวน 20 ท่านเพื่อรับทราบการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study 1) the participation in the driving of sufficiency economy and 2) the sustainable development in Bannamsub Village, M. 9, Kaeng Krachan sub-district, Kaeng Krachan district, Phetchaburi province. Qualitative method was employed to respond to the research objectives. Indepth interview was manipulated with the village headman, assistant to the village headman, and villagers of Bannamsub Village; with the total of 20 people

for data collection. The collected data was analyzed by using descriptive statistics.

Keyword: Sufficient Economy, Participation, Sustainable Development

1. บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ 2520 ประเทศไทยเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจทั้งปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัญหาสถาบันการเงิน ตลอดจนปัญหาการดำเนินนโยบายการคลังในช่วงกลางทศวรรษ แต่อัตราการเจริญเติบโตของประเทศในช่วงดังกล่าวก็อยู่ในระดับที่น่าพอใจ (ประมาณร้อยละ 6 ต่อปี) โครงสร้างการผลิตของประเทศค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรม อัตราการเจริญเติบโตของไทยสูงขึ้นอย่างมากในช่วงต้นทศวรรษที่ 2530 โดยมีอัตราการเจริญเติบโตเกินกว่าร้อยละสิบต่อปี ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของประเทศในเอเชียตะวันออก ซึ่ง ธนาคารโลกเรียกว่า “มหัศจรรย์แห่งเอเชียตะวันออก (East Asia Miracle)” (World Bank, 1993) (เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2553)

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 นับเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศพึ่งพิงความรู้เงินลงทุนจากภายนอกประเทศเป็นหลักโดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอกจนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมไทยรัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาโดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาสถาบันครอบครัวชุมชนสถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะความรู้และเจตคติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (ณัฐพงศ์ ทองภักดีและวิศาล บุปผเวส, 2540: 4-6)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2549: 1) เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 41 ปี ดังจะเห็นได้ว่าปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดที่พึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณการคำนึงถึงการมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาและการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญา สำหรับเป็นแนวทางการปฏิบัติตนไม่ว่าจะอยู่ใน กิจกรรมอาชีพใด โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือการมีชีวิตที่เจริญเติบโตในหน้าที่การงาน และมีความสมดุลรอบด้านอย่างยั่งยืนในระยะยาว จากการค้นคว้าพบว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สามารถนำไปบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตแบบไทยได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสม โดยใช้กรอบคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือความมีเหตุผล ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจที่เพียงพอ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ การเลือกทำอะไรอย่างไม่มีเสี่ยง ที่มีจากความมีเหตุผล อีกทั้งยังมีหลากหลายวิธีให้เลือกทำได้ และความพอประมาณ คือการเลือกวิธีการที่จะทำ นำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน จากทางเลือกหลาย ๆ ทางได้อย่างเหมาะสมถูกต้องกับตัวเราในขณะนั้นมากที่สุด เมื่อนำทางเลือกมาปฏิบัติจะพบว่า ในการทำงานทุก ๆ ชิ้นจำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมมาประกอบ จึงทำให้เกิดผลสำเร็จของงานตามต้องการอย่างยั่งยืน จึงกล่าวได้ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาที่เหมาะสมในการวิเคราะห์แนวทางในการดำรงชีวิต

บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อดีตเคยเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง หรือ อพป. ปัจจุบันกลับกลายเป็น ศูนย์เรียนรู้ ชุมชน และศูนย์ฝึกอาชีพ ที่ถือเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศ เป็นหมู่บ้านที่ได้ชื่อว่า มีจุดเด่นเรื่องความพอเพียง ชาวบ้านมีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรและร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชนอย่างพร้อมเพรียง เรียกว่า เป็นหมู่บ้านต้นแบบการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาข้อมูลความสำเร็จของบ้านน้ำทรัพย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวนโยบายของรัฐบาล และเป็นชุมชนหนึ่งที่น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่จะศึกษาถึงความสำเร็จในการแปลงหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเหมาะสมในการปฏิบัติและการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นโดยศึกษาการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนในบ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนและแบบสัมภาษณ์นี้ได้ผ่านการตรวจสอบและรับรองจาก Institutional Review Board (IRB) เรียบร้อยแล้วโดยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างคำถามครอบคลุมประเด็นเนื้อหาการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 การเริ่มนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชน ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชน และส่วนที่ 4 ผลการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชนที่ทำให้เกิดการพัฒนอย่งยั่งยืน

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวแทนประชาชนบ้านน้ำทรัพย์ หมู่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เก็บข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ตามประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) (อรุณี อ่อนสวัสดิ์ 2551: 282) ก่อนจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีการตรวจสอบ 4 วิธีดังนี้

1) วิธีตรวจสอบด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากแหล่งหรือกลุ่มตัวอย่างที่ได้มานั้นมีความถูกต้องไม่ โดยแหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่

- แบ่งเวลา ถ้าเก็บข้อมูลเวลาต่างกัน จะได้ข้อมูลที่เหมือนกันหรือไม่
- แหล่งสถานที่ ถ้าเก็บข้อมูลต่างสถานที่กัน จะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่
- แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่

2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) คือ ตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ควรเปลี่ยนให้มีผู้วิจัยหลายคน

3) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการ เป็นการพิสูจน์ว่าหากใช้วิธีการเก็บข้อมูลวิธีที่ต่างกันจะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เช่น แผ่นพับเผยแพร่ข้อมูลโครงการของบ้านน้ำทรัพย์ เว็บไซต์การแนะนำโครงการของบ้านน้ำทรัพย์

2) วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ในการบันทึกเสียง บันทึกข้อมูลตามโครงสร้างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ สรุปบันทึกข้อมูลประเด็นสำคัญๆ ฟังเสียงบันทึก ศึกษาภาพนิ่ง นำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการจัดบันทึกให้สอดคล้องตามประเด็นคำถาม

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากผลสรุปจากเอกสาร และสรุปจากแบบโครงสร้างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มารวมสรุปก่อนนำไปเขียนรายงานเชิงพรรณนา

4) นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปของตารางรูปภาพประกอบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม

4. สรุปอภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ชุมชนบ้านน้ำทรัพย์เริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เมื่อปี พ.ศ. 2540 จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว(2517) ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2517 คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเซย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งใหม่ แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินมีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนร่วมให้อยู่ที่พอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเราได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2540) ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2540 ถ้าสามารถจะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้ และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) อันเนื่องมาจากการเกิดจากคนในชุมชนบ้านน้ำทรัพย์ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ภาวะเศรษฐกิจไม่ดี ไม่มีการทำบัญชีรายรับรายจ่าย คนในชุมชนมีรายได้น้อย ไม่มีไร่เป็นของตนเอง ทำการเกษตรที่ไม่ก่อผลกำไร จึงก่อหนี้สินภาระผูกพัน ทำการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวจึงสิ้นเปลืองงบประมาณไปกับค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีในการเพาะปลูก สอดคล้องกับพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระ

ชนมพรรษาในวันที่ 23 ธันวาคม 2542 ทรงกล่าวไว้ว่า การใช้ปุ๋ยเคมีโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนต่อสุขภาพ ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว เป็นความไม่พอเพียงเพราะสุดโต่ง ขาดความมีเหตุผล ในทางกลับกันการที่จะเลิกใช้สารเคมีเลือกใช้สารอินทรีย์เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีความเข้าใจเหตุผลว่าประโยชน์เป็นอย่างไร ต้นทุนเปลี่ยนแปลงอย่างไร อาจมีการใช้ที่ไม่เหมาะสมไม่ยั่งยืนได้ หากมีการวิเคราะห์ตามหลักปรัชญาอาจจะพบว่าสามารถใช้ปุ๋ยทั้งสองแบบในสัดส่วนที่เหมาะสมได้ อีกทั้งคนในชุมชนอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ มีใจรั้นคอยปล้นชาวบ้าน อันเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การปลูกกล้วยาปลายนาเพราะมองว่าไม่ผิดกฎหมาย มียาเสพติด (ยาบ้า) ระบาดขาดความสามัคคี ทะเลาะเบาะแว้งกันมาก เกิดภัยธรรมชาติแห้งแล้งมาก การคมนาคมไม่สะดวก เข้าสู่ยุคข้าวยากหมากแพง เกิดไฟป่าบ่อยเนื่องจากคนลักลอบตัดไม้ คนชุมชนนิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดินแข็งปลูกต้นไม้ไม่งาม ไม่มีไส้เดือนในดิน ไม่มีแหล่งน้ำในการทำไร่ เลี้ยงสัตว์ไม่ค่อยดี มีความเชื่อโบราณในการสุมกล้วยาปกป้องโรคไข้ป่า

หลังจากความยากลำบากที่เกิดขึ้นกับประชาชนบ้านน้ำทรัพย์ จึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านมุ่งหาวิธีการที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความกินดีอยู่ดี จึงได้เริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่สู่ชุมชนชุมชนบ้านน้ำทรัพย์ ซึ่งท่านได้มีความคิดที่สอดคล้องกับ จรวยพร ธรณินทร์ (2552) ที่กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้พูดถึงวิธีการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่พูดถึงกรอบคิดในการตัดสินใจ เพื่อให้การพัฒนาเกิดประโยชน์ที่สุดต่อทุกคนท่าน จึงได้ส่งคนในชุมชนไปดูงานแล้วจึงกลับมาเผยแพร่ให้กับคนในชุมชน โดยใช้บุคคลต้นแบบ ผ่านกระบวนการสร้างแรงจูงใจเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และให้ความรู้ด้วยการสาธิตวิธีการนำไปใช้ และทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้คนในชุมชนได้รับฟังจากการประชุมหมู่บ้านประจำทุก ๆ เดือน เดือนละ 1 ครั้ง โดยความรู้ที่ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549) ได้เผยแพร่กรอบแนวคิดของสามองค์ประกอบหลักอันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนชุมชนตรงกับทฤษฎีของ จินตวีร์ เกษมสุข (2554) กล่าวคือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องใช้วิธีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐบาลหรือเอกชนไปสู่ประชาชนผู้เป็นเป้าหมาย สิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการสื่อสารนั้น ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะถือว่าเป็นส่วนช่วยให้กระบวนการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์หรือแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น กล่าวคือประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำร่วมพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติได้ โดยการให้สิทธิ์กับผู้มาร่วมประชุมในการของบประมาณเป็นกลุ่ม ในระยะแรกของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชนนั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับเป็นอย่างดีเนื่องจากการถูกสร้างแรงจูงใจโดยพระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และความเชื่อมั่นในตัวของผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งผล

ของการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกมาดี จึงทำให้คนในชุมชนให้ความสนใจมากมายและเดินทางแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านโครงการที่กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากมาย เช่น ปลุกผักปลอดสารพิษ ปลุกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลุกผลไม้ เช่น ถั่วฝักยาวพันธุ์ต่าง ๆ การทำปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยงสัตว์ เกษตรผสมผสาน บัญชีรายรับรายจ่าย สหกรณ์ออมทรัพย์ ปลุกป่าเฉลิมพระเกียรติ ปลุกหญ้าธนาकरข้าว วิสาหกิจชุมชน โฮมสเตย์ OTOP ชุดสระเพื่อใช้ในการปลุกผักและเลี้ยงสัตว์ ช่วยพัฒนาชุมชนโดยการทำความชุมชน ดูแลสร้างที่ม้าน้ำในการดูแลป่า สร้างบ้านอนุบาลปลา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในวันที่ 23 ธันวาคม 2542 ความพอเพียง คือ การทำเองในลักษณะที่เล็กหรือเล็กเล็กถึงการติดต่อการค้ากับภายนอก ทั้งในระดับชุมชนในองค์กรหรือระดับประเทศ ตามแต่กรณี การทำอะไรเองมีส่วนดีที่ทำให้ควบคุมการทำงานหรือการดำรงชีวิตของเราได้ แต่กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นที่เน้นการกระทำเองก็มีโอกาสที่จะสร้างความไม่พอเพียงได้เช่นกัน เพราะหากทำสุดโต่งไป คือทำเองหมดโดยขาดความถนัด ทำให้มีต้นทุนที่สูงก็จะทำให้การพัฒนาไม่สมดุลและยั่งยืนได้ อีกทั้งคนในชุมชนยังมีโอกาสหรือส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอโครงการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในที่ประชุม ที่หมู่บ้านจะมีการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง เพื่อช่วยกันคิดและสร้างสรรค์ในชุมชนได้มีความสุขกันอย่างถ้วนหน้า โดยแบ่งเป็นกลุ่มในการนำเสนอ เช่น โครงการให้ผู้สูงอายุได้เดิน โครงการสนามฟุตบอลด้านยาเสพติด โครงการรณรงค์เพื่อหารายได้ รวมทั้งโครงการทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวดี ล้อมทอง และวีระ ภัทรานนท์ (2550: 61-65) ที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการได้ยินได้เห็นและได้อ่านผ่านการรับรู้จากสื่อที่เป็นบุคคลและสื่อมวลชนโดยเฉพาะการรับรู้จากผู้บริหารระดับสูงและจากวารสารของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความเข้าใจในองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี สามารถแยกความแตกต่างขององค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยสามารถอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนในบ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนบ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 3 มิติ คือ

- 1) มิติทางเศรษฐกิจ การทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา
- 2) มิติทางสังคม จะต้องรวมหมายถึง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยผลการดำเนินโครงการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีชีวิตดีขึ้นจากการสามารถสร้างรายได้เฉลี่ยต่อเดือนดีขึ้นโดยเฉลี่ยจากเดิม 20,000 บาท/เดือน เพิ่มขึ้นเป็น 100,000/เดือน และประชาชนรู้จักการทำบัญชีรายรับรายจ่ายทำให้รู้จักออมเงิน ลดภาระหนี้ในระบบ เนื่องจากมีโครงการสหกรณ์ออมทรัพย์ สอดคล้องกับพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในวันที่ 23 ธันวาคม 2542 ทรงกล่าวไว้ว่าความเป็นหนี้ โดยทั่วไปแสดงความไม่พอคิระหว่างรายจ่ายและรายรับแต่ในหลายกรณีการกู้เงินมีความจำเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถให้แนวทางได้ว่าความเป็นหนี้เป็นความไม่พอเพียงหรือไม่โดยหากขนาดของหนี้เกินความพอประมาณขาดการวางแผนพิจารณาระยะยาวในขนาดของการกู้และความสามารถในการใช้คืนกู้มาในวัตถุประสงค์ที่ไม่มีเหตุผลเช่นการพนัน การบริโภคนิยมขาดการคำนึงถึงการสร้างภูมิคุ้มกันจากความเสี่ยงที่ทำให้ไม่สามารถชำระเงินกู้คืนได้ลักษณะเช่นนี้แสดงการเป็นหนี้ที่มีความไม่พอเพียงมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาได้

มิติด้านสังคม เกิดความร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้น เกิดความสามัคคีที่เหนียวแน่น ไม่มีสารเสพติดเข้ามาในชุมชนจากการเข้ามาร่วมแสดงโชว์จึงทำให้เด็ก ๆ ไม่มั่วสุมยาเสพติด ไม่มีโจรผู้ร้ายเพราะทุกคนมีรายได้ คนไม่อพยพออกนอกชุมชนเนื่องจากมีรายได้ภายในชุมชน มีการเพิ่มปริมาณรถโดยสารในชุมชนเพื่อความสะดวกในการคมนาคม คนในชุมชนส่วนใหญ่มีรถทุกครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ**ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neo-Classic Theory)** นักคิดตามทฤษฎีภาวะทันสมัยมองว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในทางสังคมต้องดำเนินการร่วมกัน และมีส่วนสนับสนุนต่อแง่ความคิดความรู้ทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมีรายได้ขึ้นจากเขตชนบทสู่เมืองพร้อมด้วยการเปลี่ยนแปลงอาชีพตามสภาพความเป็นอยู่ในเมืองทำให้ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนไปนอกจากนี้ แนวโน้มต่างๆที่เกี่ยวกับระดับรายได้การศึกษาและโอกาสทางสังคมเพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมตลอดจนจะสามารถทำให้สมาชิกในสังคมสามารถที่จะแสดงบทบาทของตนเองให้เหมาะสมที่สุด

อีกทั้งยังสามารถคงวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และมีเพียงการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ**พระธรรมปิฎก** (ป.อ.ปยุตโต, 2551) ได้อธิบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือการทำให้งิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ”และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กุลวดี ล้อมทอง และ วีระ ภัทรานนท์** (2550: 61-65) ที่พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองครอบครัวและการทำงานพบว่า

การประยุกต์ใช้กับตนเองและการประยุกต์ใช้กับครอบครัวคือสามารถจัดสรรรายได้ให้เพียงพอ กับค่าใช้จ่ายและยังมีเหลือเก็บออมมีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ เน้นเรื่องความ ประหยัดและคุ้มค่ามีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้างความรู้ควบคู่ เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเน้นเรื่องความซื่อสัตย์การประยุกต์ใช้กับการทำงานคือสามารถทำงาน ได้ทันต่อเวลามีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ เน้นเรื่องความจำเป็นและคุ้มค่ามีการ เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้างความรู้ควบคู่เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเน้นเรื่องความ โปร่งใสตรวจสอบได้

มิติด้านสิ่งแวดล้อม ปลุกสิ่งใดก็ขึ้นดี เนื่องจากสภาพดินไม่เสื่อม ป่าก็ไม่ถูก ทำลายเพราะคนชุมชนช่วยกันดูแลและช่วยกันปลูกป่า สร้างระบบนิเวศที่แข็งแรง มีการพัฒนา หมู่บ้านโดยการปลูกป่าและถางหญ้า เดือนละ 1 ครั้ง มีความเจริญของบ้านเรือน และถนน ภายในชุมชน สอดคล้องกับ เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538) กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนทางด้าน นิเวศประกอบด้วย

1) เสถียรภาพระบบนิเวศ คนในสังคมจะต้องตระหนักและเห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดระบบนิเวศให้มีความสมดุลกับความต้องการของคนในสังคม รวมทั้งสภาพของทรัพยากรและระบบนิเวศที่มีอยู่ การสร้างเสถียรภาพระบบนิเวศสามารถทำได้ โดยใช้นโยบายสิ่งแวดล้อมแบบป้องกันล่วงหน้า (Preventive environmental policy) การบูรณะฟื้นฟู (Restoration of renewal) เป็นการช่วยเหลือและจัดการทรัพยากรการผลิต และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม ในการบูรณะ ฟื้นฟูต้องคำนึงถึงสมดุลธรรมชาติของทรัพยากรอื่นด้วย เพราะการเพิ่มทรัพยากรอย่างหนึ่งอาจ มีผลเสียต่อทรัพยากรอย่างอื่นได้ และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมบางประเภทที่มีคุณสมบัติที่สามารถดัดแปลง โดยใช้เทคโนโลยีสามารถใช้ประโยชน์ ได้หลายอย่าง เช่น การนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทนทรัพยากรบางอย่างที่มีขีดจำกัดและหมดเปลืองไป เนื่องจากบูรณะหรือมีราคาแพง ควรหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ทดแทนได้ (ราตรี ภารา, 2540: 15 – 16)

2) ชีตจำกัดการพัฒนาแบบยั่งยืนของระบบนิเวศ บางครั้งก็มีขีดจำกัดในการ นำมาพัฒนา โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในจำนวนจำกัดจำเป็นที่จะต้องใช้อย่างประหยัด และมีความเหมาะสมที่จำเป็นมาใช้

3) ความหลากหลายทางด้านชีวภาพ วิธีวิทยาของการพัฒนาแบบยั่งยืน ทางด้านนี้จะต้องเน้นกระบวนการที่นำลักษณะทางด้านนิเวศวิทยาผสมผสาน เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อคนในสังคมที่นำมาใช้

จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีเป้าหมายที่จะพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมคิดร่วมทำไปด้วยกัน รวมทั้งมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมองบวก คิดบวก จึงทำให้ชุมชนบ้านน้ำ ทรัพย์เป็นชุมชนตัวอย่างเป็นหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติ และได้รับรางวัลแห่งเกียรติยศมากมาย

ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สร้างจากความศรัทธาให้ความร่วมมือ ร่วมคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยความพยายามและอาศัยความอดทนของคนในชุมชนที่สำคัญ คือ แกนนำในชุมชน โดยมีเจตนารมณ์อย่างแน่วแน่ที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นของตนก้าวหน้าด้วยความรู้ ความสามารถของคนในชุมชน จึงทำให้ประสบผลสำเร็จได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ชุมชน - ผู้นำชุมชนกระตุ้นคนในชุมชนให้เข้าใจผลดีของการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงให้อย่างทั่วถึง และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เห็นถึงผลของการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

ภาครัฐ - ภาครัฐต้องให้ความสำคัญและผลักดันให้หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีความสมดุลในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งควรมีการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง โดยการเชื่อมโยงบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ และวิเคราะห์โครงการต่างที่มีอยู่ว่าประสบผลสำเร็จและล้มเหลว เพื่อเป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชน - ผู้นำชุมชนลงพื้นที่อบรมสัมมนาประชาชนในชุมชน เพื่อกระตุ้นคนในชุมชนให้เข้าใจผลดีของการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงให้อย่างทั่วถึง และสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพื่อให้เห็นถึงผลของการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

ชุมชน - จัดกลุ่มพี่เลี้ยงในการลงให้คำแนะนำแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้คนในชุมชนปฏิบัติได้ถูกต้องและให้ได้มาถึงผลผลิตที่ดี จนถึงกระบวนการสุดท้ายคือการจำหน่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งอาชีพที่ยั่งยืน

ภาครัฐ - หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักการเงื่อนไข และแนวปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชุมชน และสังคมมากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ยึดทางสายกลาง สร้างความพอเพียงพอดีและพอใจที่สมเหตุสมผลให้เหมาะสมกับฐานะ และภาครัฐควรส่งเสริมและเผยแพร่ตัวอย่างการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อกระตุ้นให้ได้้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการ หรือขั้นตอนในการขับเคลื่อน ให้ตรงตามความต้องการของผู้รับแนวทางไปปฏิบัติมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2524.
- กำธน ไชยานนท์. “ความรู้และความตระหนักที่มีต่อการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนในเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา.” **วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.** (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) เชียงราย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2548.
- กุลวดี ล้อมทอง และ วีระ ภัทรานนท์. “การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ศึกษากรณีบุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.” **ภาคินพนธ์ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย, 2549.
- จรวัยพร ธรณินทร์. **ทำดีถวายพ่อ ชีวิตพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552.
- จินตวิรี เกษมสุข. **การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2554.
- ใจทิพย์ อุไพพานิช. “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการสำนักปลัดกระทรวงกลาโหม”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 2557.
- เฉลิมพงษ์ คงเจริญ. **ระบบเศรษฐกิจไทยก่อนวิกฤติการณ์การเงิน พ.ศ. 2540**. กรุงเทพมหานคร: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553.
- ชานนท์ หันสวาสดี. “ความคิดเห็นของข้าราชการเรือนจำจังหวัดนนทบุรีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติ”. **ภาคินพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, 2550.

- ณัฐพงศ์ ทองภักดีและวิศาล บุปผเวส. **ประเทศไทยในทศวรรษหน้า: วิสัยทัศน์ของ NIDA แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบ 30 ปีแห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.
- เดช กาญจนางกูร. **การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, 2547.
- ถวิลวดี บุรีกุล. **การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ**. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2551.
- ทศมนพร พุทธจันทร์. “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547.
- ทัศนีย์ ม่วงจินดา. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการกรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์”. **ภาคินพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2552.
- นพพร เมื่อนันต์กุล. “การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต: กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์”. **ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2549.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. **คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือน**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2549.
- บัณฑิตา ดวงแก้ว. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการสังกัดกองการกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กรมการทหารสื่อสาร”. **ภาคินพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.
- ปราณี พันธุมสินชัย. **การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน: ในสิ่งแวดล้อม 36 ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม**. เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 4 สมฤดี นิโครวัฒน์ยังยงและคณะ. (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ: องค์การพัฒนาเอกชนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อม 36, 2536.
- ปริญานุษ ธรรมปียา. **การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา (พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2557)**. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, 2557.
- ปวัน มีนรัชเรื่องเดช. “การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”. **ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2549.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน = Sustainable development**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, 2551.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, 2549.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. **เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยพัฒน์, 2550.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

วลัยพรรณ จันทร์หอม. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของครูโรงเรียนกาญจนาภิเษก จังหวัดกาญจนบุรี”. **ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.

วาสิฏฐ์ ฌณีโชติ. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองพันทหารช่างที่ 9”. **ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2552.

วิชญ์ศากรณ์ วีระพันธ์. “การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: อำเภอสว่างหา จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2550.

สมศักดิ์ ตรงงาม. “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”. **ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน”. **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สังขธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3**. วันที่สืบค้น. 25 พฤศจิกายน 2558

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **เอกสารประกอบการประชุมคณะทำงานกำกับการดำเนินงานสำหรับการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการ**

- พัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2012 (Rio+20): ด้านสาระัตถะ ครั้งที่ 1/2554”. 20 กันยายน 2554 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (2554).
- สิริพร รัตนกำเนิด. “ความคิดเห็นของข้าราชการสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต”. **ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2550.
- สุรางค์พิมล สายโรจน์. “การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของประชาชน: กรณีศึกษาชุมชนสหชุมชน โครงการเขตสายไหม กรุงเทพฯ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรังสิต, 2551.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.
- อัจฉรา ราชแก้ว. “การทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง จังหวัดปทุมธานี”. **ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2550.
- อัจฉราวรรณ ใจยะเขียว. “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสันกอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2550.
- อุดมพร อมรรธรรม. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: แสงดาวการพิมพ์, 2549.
- เอื้องทิพย์ เกตุทราย. “การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลคลองพระอุดมอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N. Rural. **Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation**. New York: Cornell University, 1977.
- Kenwood A.G. and Loughheed A.L. 1999. **The Growth of the International Economy 1820-2000**. London: Routledge.
- ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์**
การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (ระบบออนไลน์). <http://www.eto.ku.ac.th/s-e/build-th.html>. (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2559)
- โครงการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, (ระบบออนไลน์). <http://www.sedb.org>. (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2559)

- โครงการพระราชดำริ. (ระบบออนไลน์). <http://www.kamphaengphet.go.th/kmp.html>. (สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2559)
- บ้านน้ำทรัพย์ หมู่ที่ 9 ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี (ระบบออนไลน์). http://www.neric-club.com/webboard_detail.php?qid=328. (สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2559)
- วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 เดือนมิถุนายน 2551-กันยายน 2551. (ระบบออนไลน์). <https://www.tci-thaijo.org/index.php/edubuu/article/viewFile/18648/16414>. (สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2559)
- สปันซ์ ชิดานนท์. เศรษฐกิจเพียงพอ: หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. (2559). (ระบบออนไลน์). http://services.dpt.go.th/dpt_kmcenter/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=1. (สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2559)
- เศรษฐกิจพอเพียง. (ระบบออนไลน์). http://www.rta.mi.th/21610u/Data/Data_pro/Popeaing/1.htm. (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2559)
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ระบบออนไลน์). http://www.fisheries.go.th/cf-kung_krabaen/kkb5.html. (สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2559)
- องค์การบริหารส่วนตำบลแสนตอ อ.ชาณุวรลักษบุรี จ.กำแพงเพชร. (ระบบออนไลน์). <http://www.santo-kp.go.th/social.php>. (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2559)